

spisima govori. Jedna linija takvih varijacija lako se može pratiti sve do naših organicista koji nude svoju varijaciju. Moras je iz vizije staroga J. de Mestra izveo jednostavan zaključak, a D. Ljotić će ponuditi "svoju" varijaciju te iste ideje. Ta ideja je uglavnom jednostavna – sva zla modernoga doba izviru iz velike revolucije koja se dogodila 1789. u Francuskoj i koja je rodila republiku i demokratiju u kojima se ne prepoznaje "muški princip" koji navodno postoji jedino u monarhističkom obliku vladavine. To je zlo pogubno jer se temelji na neredu koji izvire iz "individualističke filozofije" i u tom smislu je ovakav morasovski nacionalizam – koji on naziva "integralnim nacionalizmom" – osnova jedne nacionalističke internacionale koja nesumljivo postoji i koja se danas označava kao "nova evropska desnica".

Neki momenti iz Morasovog života i dela dobro pokazuju kako se odvijao proces takve desne ideološko-političke identifikacije.

Oni se na svoj način "prelamaju" i kod nas, pa se i uticaj Morasa i na Ljotića i na druge naše političke mislioce može lako uočiti. Kada se u eferi oko Dreyfusa – posledice su se decenijama osećale u francuskom društvu – Moras izjasnio protiv optuženog oficira, motivi su bili sasvim jasni. Po Morasu, nije bitna istina o tome da li je neko špijun ili nije kada se radi o "nacionalnoj bezbednosti" jer primat ima društvo a ne ljudska ličnost, zemlja a ne ljudi. Mistični organizam tako shvaćenog društva i države ne trpi nikakvo "strano telo", iz čega će Moras izvoditi svoj neskriveni antisemitizam. Ako stranci budu na ključnim mestima u društvu, neće biti zdravog nacionalnog organizma. On će biti bolestan i neće biti ni Francuske, "latinske i katoličke", koju Moras kao tipični organicista vidi kao biološki organizam, odnosno kao mističnu Francusku koja mora pripadati "samo Francuzima". Rešenje je u monarhiji, koju on apsolutizuje i kao sistem i kao oblik vladavine – zakasneli odjek starih organicističkih ideja je logično išao ka svom "normalnom" završetku. Stoga bi bilo nužno da se pomenu još neki momenti bitni za život i delo ovog "organskog" mislioca posebno u vezi sa njegovim uticajem na D. Ljotića o čemu se čak i danas izriču dosta neprecizni sudovi. U istoriji ideja je poznato da sledbenici učitelja, čak i kada su bukvalno dosledni ideji učitelja, ne nude proste kopije i reprodukcije osnovnih ideja. To se vidi i kod organicista i političkih mislilaca koji određenu ideju "izvode" iz jednog sistema misli. Stari organicisti kakvi su J. de Mestres i L. Bonal su pod hrišćanstvom razumeli "hrišćanski svet", odnosno feudalni red i poredak u evropskim društvima kakav je nasleđen još iz vremena srednjega veka. Zanimljivo je kako Š. Moras shvata hrišćanstvo a posebno u tom smislu na koji upućuje "nasleđivanje" ideja. On u svojim spisima govori o latinskoj, katoličkoj, organskoj Francuskoj koju uzdiže do apoteoze ali o samom hrišćanstvu ima neobino loše mišljenje. Zapravo, on hrišćanstvo svodi na neki "katolicizam" koji, videćemo, s duhom katolicizma nema mnogo zajedničkog. To je sužena slika, ideološki jasno prepoznatljiva. U jednom svom spisu on optužuje hrišćanstvo za sva zla koja su zadesila evropska društva nakon francuske revolucije. Opasni duh hrišćanstva je, kaže Š. Moras, "uništio Rimsku imperiju, on je činom objavljivanja Biblije na narodnom jeziku u XVI veku uneo nered u krilo katoličke civilizacije, jer je porodio Rusoa i podstakao revoluciju, uzdigavši moral do nivoa hiper-nauke i hiper-politike i danas taj isti duh nudi teologiju ličnosti i teologiju čiste anarhije". Ako se prave poređenja između Morasa i Ljotića – što se u novije vreme često čini – valja imati na umu da se srpski ideolog–organicista nije priklanjao jednom takvom "otpisivanju" hrišćanstva. Ljotićev sistem ideja je hrišćanski obojen i on je na svoj način dosledni hrišćanski nacionalista o čemu će još biti reči. Za utvrđivanje izvora i određivanje osnovnih značenja srpske organicističke misli bitno je da metoda proste analogije ni u tom poslu nije metoda koja mnogo obećava. Sam Moras je inače ostao dosledan. Kada je Hitler pogazio Francusku, on je u kvislinškom režimu maršala F. Petena prepoznao "čudo božje" i nudio je ideju u obliku političko–propagandne trijade "antisemitizam–antiparlamentarizam–francuska tradicija", što je sasvim konkretno izražavano njegovom parolom poznatom kao "red, rad i mir". Sa svojim glasilom *Francuska akcija* već ostareli mislilac je bio ideološki stub Petenovog režima sve do 1945. kada je osuđen na doživotnu robiju. Što se tiče njegovoga hrišćanstva i njegovog katolicizma ni tu stvori ne stoje jednostavno. Zvanični Rim posebnom bulom pape Pija XII odbacio je njegov "integralni nacionalizam" kao retrogradnu ideju koja je anahrona u krilu modernog društva i moderne hrišćanske civilizacije.